

(P129) อปรมาเค สตุริ โกสมพิย วิหรนเต, สสาวกสงฆสฺส ตถาคตสฺส มหฺนโต ลามสกุการโ นิพพตติ ฯ

ในกาลอันเป็นส่วนอื่นอีก ครั้นเมื่อพระศาสดา ประทับอยู่ ในพระนครชื่อว่าโกสัมพี, อ. ลามและสักการะ อันใหญ่ บังเกิดแล้ว แก่พระตถาคต ผู้เป็นไปกับด้วยหมู่แห่งพระสาวก ฯ

ตตถ วตฺถสสซชาติหตฺถา มนุสฺสา วิหารํ ปวิสิตฺวา “กุหิ สตุถา, กุหิ สารีปุตตเถโร, กุหิ มหาโมคคัลลานเถโร , กุหิ มหากัสสปเถโร, กุหิ ภทฺทียเถโร, กุหิ อนรุทฺธเถโร, กุหิ อานนฺตเถโร, กุหิ ภคฺคเถโร, กุหิ กิมพิลลเถโรติ อสีติมหาสาวกานํ นิสินฺนุจฺจานํ โอลฺเกนฺตา วิจฺรนฺติ ฯ

อ. มนุษย์ ท. (ในพระนครชื่อว่าโกสัมพี) นั้น ผู้มีวัตถุมีผ้าและเกาส์เป็นต้นในมือ เข้าไปแล้ว สู่วิหาร (ถามแล้ว) ว่า “อ. พระศาสดา (ย่อมประทับอยู่ ณ ที่) ไหน, อ. พระเถระชื่อว่าสารีบุตร (ย่อมอยู่ ณ ที่) ไหน, อ. พระเถระชื่อว่ามหาโมคคัลลานะ (ย่อมอยู่ ณ ที่) ไหน, อ. พระเถระชื่อว่ามหากัสสปะ (ย่อมอยู่ ณ ที่) ไหน, อ. พระเถระชื่อว่าภททียะ (ย่อมอยู่ ณ ที่) ไหน, อ. พระเถระชื่อว่าอนรุทธะ (ย่อมอยู่ ณ ที่) ไหน, อ. พระเถระชื่อว่าอานนท์ (ย่อมอยู่ ณ ที่) ไหน, อ. พระเถระชื่อว่าภคคะ (ย่อมอยู่ ณ ที่) ไหน, อ. พระเถระชื่อว่ากิมพิละ (ย่อมอยู่ ณ ที่) ไหน” ดังนี้ ย่อมเที่ยวแลดูอยู่ ซึ่งที่แห่งพระสาวกผู้ใหญ่แปดสิบ ท. นั่งแล้ว ฯ

“เทวทตฺตเถโร กุหิ นิสินฺโน วา จิโต วาติ ปุจฺจนฺโต นาม นตฺติ ฯ

ชื่อ (อ. มนุษย์) ผู้ถามอยู่ ว่า “อ. พระเถระชื่อว่าเทวทัต นั่งแล้ว หรือ หรือว่า ยืนอยู่แล้ว (ณ ที่) ไหน” ดังนี้ ย่อมไม่มี ฯ

โส จินฺตลฺลํ “อหํ เอเตหิ สหฺชียะว ปพฺพชฺชิต, เอเตปิ ขตฺติยปพฺพชิตา, อหํปิ ขตฺติยปพฺพชิต; ลามสกุการหตฺถา มนุสฺสา เอเต ปริเยสนฺติ, มม นามํ คเหตปิ นตฺติ, เกน นุ โข สหฺชิ เอกโต หุตฺวา กํ ปสาเทตฺวา มม ลามสกุการํ นิพฺพตฺเตยฺยนฺติ ฯ

(อ. พระเทวทัต) นั้น คิดแล้ว ว่า “อ. เรา เป็นผู้บวชแล้ว กับ (ด้วยภิกษุ ท.) เหล่านั้นนั้นเที่ยว (ย่อมเป็น), (อ. ภิกษุ ท.) แม่เหล่านั้น เป็นผู้บวชแล้วจากตระกูลแห่งกษัตริย์ (ย่อมเป็น), แม่ อ. เรา เป็นผู้บวชแล้วจากตระกูลแห่งกษัตริย์ (ย่อมเป็น), อ. มนุษย์ ท. ผู้มีลามและสักการะในมือ ย่อมแสวงหา (ซึ่งภิกษุ ท.) เหล่านั้น, แม่ (อ. มนุษย์) ผู้ถือเอา ซึ่งชื่อ ของเรา ย่อมไม่มี, (อ. เรา) เป็น โดยความเป็นอันเดียวกัน กับ ด้วยใครหนอแล ยังใคร ให้เสื่อมใสแล้ว ยังลามและสักการะ พึงให้บังเกิด แก่เรา” ดังนี้ ฯ

อถสฺส เอตทโหสิ “อโย ราชา พิมฺพิสโร ปจฺมทสฺสเนนฺว เอกาทสนฺหุตฺเทหิ สหฺชิ โสตาปตฺติผล ปตฺติฏฺฐิต, น สกกา เอเตน สหฺชิ เอกโต ภวิตฺ, โสตรณฺญาปิ สหฺชิ น สกกา เอกโต ภวิตฺ, อโย โข ปน รมฺโณ ปุตฺโต อชาตสตุฏฺกุมารो กสฺสจฺจิ คฺคณฺโหสํ น ชานาติ, เอเตน สหฺชิ เอกโต ภวิสฺสามิติ ฯ

ครั้งนั้น (อ. ความคิด) นั้น ว่า “อ. พระราชา พระนามว่าพิมพิสาร นี้ ทรงตั้งอยู่เฉพาะแล้ว ในโสตปาตติผล กับ ด้วยนหุตสิบเอ็ด ท. ด้วยการเห็นครั้งที่หนึ่งนั้นเที่ยว, (อันเรา) ไม่อาจ เพื่ออันเป็น โดยความเป็นอันเดียวกัน กับ (ด้วยพระราชา พระนามว่าพิมพิสาร) นั้น, (อันเรา) ไม่อาจ เพื่ออันเป็น โดยความเป็นอันเดียวกัน กับ แม่ด้วยพระราชาแห่งแคว้นโกศล,

ส่วนว่า อ. พระกุมารพระนามว่าชาตคัตตูร ผู้เป็นพระโอรส ของพระราชา นี้แล ย่อมไม่ทรงรู้ ซึ่งคุณและโทษ ของใคร ๆ, (อ. เรา) จักเป็น โดยความเป็นอันเดียวกัน กับ (ด้วยพระกุมารพระนามว่าชาตคัตตูร) นั้น” ดังนี้ ได้มีแล้ว (แก่พระเทวทัต) นั้น ๆ

โส โกสุมพีโต ราชคหิ์ คนตวา กุมารกาวณณิ อภินิมมิตตวา จตตาริ อาสิวิเส จตุสสุ หตฺถปาเทสฺส เอกิ์ คีวาย พนฺธิตวา เอกิ์ สีเส จุมพฏักิ์ กตวา เอกิ์ เอกสิ์ กริตวา อิมาย อหิเมขลายุ อาภาสโต โอรุยฺห อชาตสตุสส อจฺจนฺเค นิสสิทฺตวา, เตน ภิเตน “โกสิ ตวนฺติ วุตฺเต, “อหิ์ เทวทฺโตติ วตฺวา ตสฺส (P130) ภาววิโนทนฺตํ ตํ อตฺตภาวํ ปฏฺฐิสิทฺตวา สงฺฆาปิพฺตจิวรรโร ปุรฺโต จตฺวา ตํ ปสาเทตฺวา ลามสกุการํ นิพฺพตฺเตสิ ฯ

(อ. พระเทวทัต) นั้น ไปแล้ว สู่พระนครชื่อว่าราชคฤห์ จากพระนครชื่อว่าโกสุมพี เนมิตแล้ว ซึ่งเพศแห่งกุมาร พันแล้ว ซึ่งอสรพิษ ท. สี ตัว ที่มีและเท้า ท. สี, (ซึ่งอสรพิษ) ตัวหนึ่ง ที่คอ, กระทำแล้ว (ซึ่งอสรพิษ) ตัวหนึ่ง ให้เป็นเหริต บน คีระชะ, กระทำแล้ว (ซึ่งอสรพิษ) ตัวหนึ่ง ให้เจวียงป่า, ลงแล้ว จากอากาศ ด้วยสังวาลอันเป็นวิการแห่งงู นี้ นั่งแล้ว บน พระเพลา ของพระกุมารพระนามว่าชาตคัตตูร, (ครั้นเมื่อคำ) ว่า “อ. ท่าน เป็นใคร ย่อมเป็น” ดังนี้ (อันพระกุมารพระนามว่าชาตคัตตูร) นั้น ผู้กล่าวแล้ว ตรัสแล้ว, กล่าวแล้ว ว่า “อ. เรา เป็นภิกษุชื่อว่าเทวทัต (ย่อมเป็น)” ดังนี้ เปลี่ยนแล้ว ซึ่ง อัตภาพ นั้น เพื่ออันบรรเทาซึ่งความกลัว (ของพระกุมารพระนามว่าชาตคัตตูร) นั้น เป็นผู้ทรงไว้ซึ่งผ้าสังฆาฏิและบาตร และจีวร (เป็น) ยืนอยู่แล้ว ข้างพระพักตร์ (ยังพระกุมารพระนามว่าชาตคัตตูร) นั้น ให้เลื่อมใสแล้ว ยังลามและสักการะ ให้บังเกิดแล้ว ฯ

โส ลามสกุการาภิกฺขุโต “อหิ์ ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีทิสฺสามิติ ปาปกํ จิตฺตํ อุปปาเทตฺวา สห จิตฺตูปาเทน อิทฺธิโต ปรี ทยิตฺวา สตุการํ เวฬุณฺวิหาเร สราชิกาย ปรีสาย ฆมฺมํ เทเสนฺตํ วนฺทิตฺวา อญฺญาสาสนา อญฺชลิมฺปคฺคยฺห “ภควา ภาเนเต เอตฺรหิ์ ชิณฺโณ วุชฺโฆ มหฺลลโก, อปฺโปสสุโก ทิฏฺฐธมฺมสฺสวiharํ อนฺยุญฺชตุ; อหิ์ ภิกฺขุสงฺฆํ ปรีทิสฺสามิ, นิยุยาเทถ เม ภิกฺขุสงฺฆนฺติ วตฺวา สตุการา เขฬาลิกฺวาเทน อปฺสาเทตฺวา ปฏฺฐิชิติโต, อนตฺตมโน อิมํ ปจฺมํ ตถาค เต อาฆาตํ พนฺธิตวา อปฺกมฺมิ ฯ

(อ. พระเทวทัต) นั้น ผู้อันลามและสักการะครอบงำแล้ว ยังจิต อันลามก ว่า “อ. เรา จักปกครอง ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ” ดังนี้ ให้เกิดขึ้นแล้ว เลื่อมรอบแล้ว จากฤทธิ์ กับ ด้วยความเกิดขึ้นแห่งจิต ถวายบังคมแล้ว ซึ่งพระศาสดา ผู้ทรงแสดงอยู่ ซึ่ง ธรรม แก่บริษัท ผู้เป็นไปกับด้วยพระราชา ในพระวิหารชื่อว่าเวฬุวัน ลุกขึ้นแล้ว จากอาสนะ ประคองแล้ว ซึ่งอัญชลี กราบ ทูลแล้ว ว่า “ข้าแต่พระองค์ผู้เจริญ อ. พระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นผู้ชราแล้ว เป็นผู้เฒ่าแล้ว เป็นผู้ถือเอาซึ่งความเป็นแห่งคน แก่ (ย่อมเป็น) ในกาลนี้, (อ. พระผู้มีพระภาคเจ้า) ผู้มีความชวนชวายน้อย ขอจงทรงตามประกอบ ซึ่งธรรมเป็นเครื่องอยู่ สบายในธรรมอันล้นเห็นแล้ว, อ. ข้าพระองค์ จักปกครอง ซึ่งหมู่แห่งภิกษุ, (อ. พระองค์) ขอจงทรงมอบให้ ซึ่งหมู่แห่ง ภิกษุ แก่ข้าพระองค์” ดังนี้ ผู้อันพระศาสดาทรงรุกรานแล้ว ด้วยวาตะว่าพระเทวทัตเพียงดังบุคคลผู้บริโภคซึ่งน้ำลาย ทรงห้ามแล้ว, เป็นผู้มิได้ใจมิใช่ของแห่งตน (เป็น) ผูกแล้ว ซึ่งความอาฆาต นี้ ในพระตถาคต ก่อน ได้หลีกไปแล้ว ฯ

อถสฺส ภควา ราชคเห ปากสนียกมฺมํ การสิ ฯ

ครั้งนั้น อ. พระผู้มีพระภาคเจ้า (ทรงยังสงฆ์) ให้กระทำแล้ว ซึ่งกรรมอันสงฆ์พึงประกาศ (แก่พระเทวทัต) นั้น ในพระนครชื่อว่าราชคฤห์ ฯ

โส “ปริจฺจตฺโตทานิ อหํ สมณเณ โคตมเณ, อิทานิสุส อนตฺถํ กริสฺสามิตี อชาตสत्ถํ อุปสงกมิตฺวา “ปุพฺเพ โข กุมาร มนุสฺสา ที่ทาเยกา, เอตฺรหิ อปฺปายกา, จานํ โข ปเนตํ วิชฺชติ, ยํ ตวํ กุมารโรว สมนโน กาลํ กรเญยาลิ, เตนหิ ตวํ กุมาร ปิตฺรํ หนตฺวา ราชา โหหิ, อหํ ภควนตํ หนตฺวา พุทฺโธ ภวิสฺสามิตี วตฺวา, ตสฺมี รชเช ปติภฺจฺจติ, ตถาคตฺตสฺส วธาย ปุริสเณ ปโยเชตฺวา, เตสุ โสตาปตฺติผลํ ปตฺวา นิวตฺเตสฺส, สยํ คิञฺชณฺณํ อภิรุหิตฺวา “อหเมว สมณํ โคตมํ ชีวิตา โวรโปลสฺสามิตี ลิลํ ปวิชฺฌิตฺวา รุหิรูปาทกมมํ กตฺวา อิมินาปิ อุปาเยน มาเรตฺว อสภโกโธ ปฺนุ นนาฬาคีรี วิสฺสชฺชาเปลิ ฯ

(อ. พระเทวทัต) นั้น (คิดแล้ว) ว่า “ในกาลนี้ อ. เรา เป็นผู้อันพระสมณะ ผู้โคตม สละรอบแล้ว (ย่อมเป็น), ในกาลนี้ (อ. เรา) จักกระทำ ซึ่งความฉิบหายมิใช่ประโยชน์ (แก่พระสมณะ ผู้โคตม) นั้น” ดังนี้ เข้าไปหาแล้ว ซึ่งพระกุมารพระนามว่า อชาตศัตรู ทูลแล้ว ว่า “ดูก่อนพระกุมาร ในกาลก่อนแล อ. มนุสฺย ท. เป็นผู้มิอายุนั้น (ได้เป็นแล้ว), ในกาลนี้ (อ. มนุสฺย ท.) เป็นผู้มิอายุน้อย (ย่อมเป็น), ก็ อ. พระองค์ เป็นพระกุมารเทียว มีอยู่ พึงกระทำ ซึ่งกาละ ไใด, (อ. การกระทำ ซึ่งกาละ แห่งพระองค์ ผู้เป็นพระกุมาร) นั้น เป็นฐานะแล ย่อมมี, ดูก่อนพระกุมาร ถ้าอย่างนั้น อ. พระองค์ ปลงพระชนม์แล้ว ซึ่งพระบิดา เป็นพระราชา จงเป็น, อ. เรา ปลงพระชนม์แล้ว ซึ่งพระผู้มีพระภาคเจ้า เป็นพระพุทฺธเจ้า จักเป็น” ดังนี้, (ครั้นเมื่อพระกุมารพระนามว่าอชาตศัตรู) นั้น ทรงดำรงอยู่เฉพาะแล้ว ในความเป็นแห่งพระราชา, ประกอบแล้ว ซึ่งบุรุษ ท. เพื่ออันปลงพระชนม์ ซึ่งพระตถาคตเจ้า, (ครั้นเมื่อบุรุษ ท.) เหล่านั้น บรรลุแล้ว ซึ่งโสตปาตติผล กลับแล้ว, ขึ้นเฉพาะ แล้ว สู่ภูเขาชื่อว่าคิञฺชณฺณ เอง กลิ้งแล้ว ซึ่งศิลา (ด้วยอันคิด) ว่า “อ. เรานั้นเทียว จักปลงลง ซึ่งพระสมณะ ผู้โคตม จากชีวิต” ดังนี้ กระทำแล้ว ซึ่งกรรมคืออันยังพระโลหิตให้ห้อ ไม่อาจอยู่ เพื่ออัน (ยังพระตถาคต) ให้สิ้นพระชนม์ ด้วยอุบาย แม่นี่ (ยังบุคคล) ให้ปล่อยแล้ว ซึ่งข้างชื่อว่านาฬาคีรี อีก ฯ

ตสฺมี อาคจฺจนฺเต, อานนฺตเตโร อตฺตโน ชีวิตํ สตฺถุ (P131) ปริจฺจชิตฺวา ปฺรโต อฏฺฐาลิ ฯ

(ครั้นเมื่อข้างชื่อว่านาฬาคีรี) นั้น มาอยู่, อ. พระเถระชื่อว่าอานนท สละรอบแล้ว ซึ่งชีวิต ของตน เพื่อพระศาสดา ได้ยืน อยู่แล้ว ข้างพระพักตร์ ฯ

สตฺถา นาคํ ทเมตฺวา นครา นิฏฺขมิตฺวา วิหารํ อาคนฺตฺวา อนेกสทฺสเสหิ อุปาสเกหิ อภิหฺมํ มหาทานํ ปริภุญชิตฺวา, ตสฺมี ทิวเส สนนฺิบัติทานํ อฏฺฐารสโกฏฺฐิสงฺขาตานํ ราชคหฺวาสินํ อนฺนํพุทฺธิกถํ กเถสิ ฯ

อ. พระศาสดา ทรงทราบแล้ว ซึ่งข้างตัวประเสริฐ เสด็จออกแล้ว จากพระนคร เสด็จมาแล้ว สู่วิหาร เสวยแล้ว ซึ่งทาน ใหญ่ อันอันอุปาสก ท. ผู้มีพณมีไชหนึ่ง นำไปเฉพาะแล้ว, ตรัสแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวโดยลำดับ (แก่ชน ท.) ผู้อยู่ในพระนครชื่อว่าราชคฤห์โดยปกติ ผู้อันบัณฑิตนับพร้อมแล้วว่าโกฏฺฐิสิบเปต ผู้ประชุมกันแล้ว ในวัน นั้น ฯ

จตุราสตียา ปาณสทฺสสถานํ ธมฺมาภิสมโย ชาโต ฯ

อ. การรู้พร้อมเฉพาะซึ่งธรรม เกิดแล้ว แก่พณแห่งสัตว์ผู้มีลมปราณ ท. เปตฺติสิบี่ ฯ

“โอโห มหาคุโณ อายสุมา อานนโห; ตถารูเป นาม หตถินาเค อากจฺจนฺเต, อตฺตโน ชีวิตํ ปริจฺจชิตฺวา สตฺถุ ปฺร
โต อญฺเฐสึตี เณรฺสสฺส คุณฺณถํ สุตฺวา “น ภิกฺขเว อิทาเนว, ปุพฺเพเปส มมตฺถาย ชีวิตํ ปริจฺจชียาติ วตฺวา ภิกฺข
หิ ยาจิโต จุลลหํสมหาหํสกกุกฺกุกฺกชาตกาณิ กเถลึ ฯ

(อ. พระศาสดา) ทรงสดับแล้ว ซึ่งวาจาเป็นเครื่องกล่าวซึ่งคุณ ของพระเถระ ว่า “โอ อ. พระอานนทฺ์ ผู้มีอายุ ผู้มีคุณมาก
, ครั้นเมื่อช้างตัวประเสริฐ ชื่อ ตัวมีย่างนั้นเป็นรูป มาอยู่, สละรอบแล้ว ซึ่งชีวิต ของตน ได้ยืนอยู่แล้ว ข้างพระพักตร์
ของพระศาสดา” ดังนี้ ตรัสแล้ว ว่า “ดูก่อนภิกษุ ท. (อ. อานนทฺ์นั้น ย่อมสละรอบ ซึ่งชีวิต เพื่อประโยชน์ แก่เรา) ในกาล
นั้นนั้นเทียว หามิได้, (อ. อานนทฺ์) นั้น สละรอบแล้ว ซึ่งชีวิต เพื่อประโยชน์ แก่เรานั้นเทียว แม้ในกาลก่อน” ดังนี้ ผู้อันภิกษุ
ท. พูลวิงวอนแล้ว ตรัสแล้ว ซึ่งจุลหังสชาตกและมหาหังสชาตกและกักกุกฺกชาตก ท. ฯ